

1. רד"ק

(ב) **לא תקח לך אשה** - יש הנה מבוכה למה צוהו האל שלא יקח אשה ולא יוליד בנים ובנות לפי שנגזרה גזרה על הבנים ועל הבנות הילודים **במקום הזה** שימותו ברעב וכי לא היה כדאי ירמיהו שיחיו בניו בזכותו?

והנה הקטנים אינם מתים אלא בעון אבותיהם וירמיהו לא היה לו עון שימותו בניו בעונו ועוד אף על פי שנגזרה גזרה שימותו בחרב וברעב הגזרה על קצתם ולא על כלם כי גם גלות נגזר עליהם. והנה נאמר בנבואת יחזקאל על ירושלם והנה נותרה בה פלטה המוצאים בנים ובנות ועוד שגם על האבות ועל האמות גזר שימותו ולא מתו כלם שהרי גלו מהם וכענין הזה נאמר בנבואת יחזקאל אם בנים ואם בנות יצילו המה לבדם ינצלו ולמה לא הצילו האבות הצדיקים את בניהם שהרי הם כמותם כי אין לבנים הקטנים חטא שימותו בעבורו אלא כשהם מתים בעון אבותיהם מתים ואם האבות הם צדיקים למה ימותו הבנים.

ומה שאני רואה בזה הוא כי **במקום הזה** רוצה לומר בענות ובענותות נאמרה לו נבואה זו והזהירו שלא יקח אשה ולא יוליד בנים ובנות **שם** כי נגזרה גזרה על הבנים והבנות ה**נולדים בענותות** וכן אמר למעלה על אנשי ענות ושארית לא תהיה להם כי אביא רעה על אנשי ענותות שנת פקדתם הנה אמר כי לא תהיה שארית לאנשי ענותות אבל בירושלם תהיה שארית ופלטה כמו שנאמר בנבואת יחזקאל והנה נותרה בה פלטה המוצאים בנים ובנות.

וכיון שנגזרה גזרה זו **על אנשי ענותות** כולם אם יהיו לירמיהו שם בנים ובנות יסופו בכלל האחרים כמו שנאמר כי עד צדק ישוב משפט כמו שפירשנו במקומו כי יסוף צדיק אחד בתוך אלפים אנשים חייבים כמו שאמרו ללוט פן תספה בעון העיר וכל שכן מי שאין לו זכות מעצמו כמו הבנים והבנות ואילו היו לירמיהו בנים ובנות בענותות והיה מוציאם מענותות טרם בא הגזרה לא היו נספים עם האחרים אלא שלא היו מניחין אותם קרוביהם בני ענותות כי לא היו מאמינים בנבואה לפיכך אמר לו האל **שלא יהיו לו שם בנים ובנות** כי יסופו בעון העיר.

ואפילו היה ירמיהו עצמו בענותות שמא לא ינצל בין כלם ומה שאמר המה לבדם ינצלו זהו כשיהיו שלשה צדיקים בעיר אחת כמו שאמר ונח דניאל ואיוב בתוכה לא אמר צדיק אחד לבד אלא כשהם שלשה או יותר ינצלו כי יצטרפו זכיות שלשתן להצילם ואם יהיו עשרה הם בצדקתם יצילו כל העיר כמו שאמר ונשאתי לכל המקום בעבורם ואם ינצלו ממיתה אפשר שלא יצילו מגלות או מעונש אחר ומה שנאמר בשיר של פגעים יפול מצדך אלף ורבעה מימינך אלף לא יגש לא יקרה זה לכל צדיק אלא למי שהשגחה בו תמיד לא תסור ממנו כמו שנאמר בו כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי, **ואף על פי שנגזרה גזרה על אנשי ענותות** שלא תהיה בהם שארית היתה להם שארית שעשו תשובה בעת כבוש הארץ כי מצאנו בשוב גלות בבל אמר אנשי ענותות מאה ועשרים ושמונה אף על פי כן האל צוה ירמיהו על מה שהיתה גזרתם תחלה ולא גלה תשובתם לירמיהו לפי שאמר לו ה' כי גזרתם קשה עד שצוהו האל שלא יקח אשה **במקום ההוא** :

2. אברבנאל

(ט) והספק השני אם צוה השם אותו שלא יקח אשה ולא יוליד בנים במקום ההוא כדי שלא ימותו למה זה צוהו שלא ילך לספוד על מת ולא לנחם אבלים ולמה גם כן צוהו שלא יבא בית משתה לאכול ולשתות עמם ולא לשמח חתן וכלה **והם כולם מעשה מצות ולמה אסרם עליו**.

אבל התשובה האמתית בזה היא שלא צוה יתברך לנביא שלא יקח אשה ולא יוליד בנים בירושלם כדי שלא ימותו ושלא יספוד למת ולא ישמח חתן וכלה מפאת הדברים עצמם ולא לענין תועלתו **אלא כדי שיהיה זה משל ודוגמא לישראל** שכאשר יאמרו לירמיהו מדוע לא תשא אשה ותוליד בנים כמצות התורה ישיבם לפי שגזרת האל יתברך שכל הילודים בעיר הזאת ואבותיהם ואמותיהם ימותו ברעב ובחרב ולא יקברו ויהיו כדומן על פני האדמה, וכן שלא ילך לספוד על מת ולא ינחם אבלים עם היותו מדרכי האל יתברך כדי שכאשר ישאלוהו אנשי ירושלם על זה ישיבם מה לי עתה לספוד ולבכות על מת והשם גזר שימותו על ידי האויבים גדולים וקטנים ולא יספדו להם ולא ינחמו אבליהם ולמה אם כן אספוד עתה, וכן שלא ילך למשתה של מצוה כדי שישאלוהו בני הדור מדוע אתה עושה ככה וישיבם כה אמר ה' הנני משבית מן העיר הזאת קול ששון וקול שמחה, הנה אם כן היו הצוויים האלה לנביא כדי שישאלוהו בני יהודה עליהם והנביא ישיבם עם העתיד להיות ויתפעלו ממנו **כי המעשים הנראים יתפעלו הלבבות מהם יותר מהדברים הנשמעים** :

3. אוצר המדרשים (אייזנשטיין) אלפא ביתא דבן סירא [עמוד 43]

כתיב עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר בא וראה כמה גדולים מעשיו של הקב"ה. אם נאמר עושה גדולות עד אין חקר למה נאמר ונפלאות עד אין מספר, ואם נאמר ונפלאות עד אין מספר למה נאמר עושה גדולות עד אין חקר? כיצד פירשו חז"ל עושה גדולות עד אין חקר כנגד כל יצירות שבעולם, ונפלאות עד אין מספר כנגד שלשה שנולדו בלא שכיבת הורתן עם אדם, ואלו הם

בן סירה ורב פפא ורבי זירא, וכלם צדיקים גמורים היו וחכמים גדולים בתורה... והאיך ילדתן אמר בלא בעל? אמרו פעם אחת הלכו לבית המרחץ ונכנס לה בקובתן זרע מישראל ונתעברו וילדו מהם ולא היו יודעים מי היה אביהם, אבל בן סירה נודע לו מי היה אביו והאיך ילדתו אמו בלא בעילת בעל. אמרו עליה כי בת ירמיהו היתה, פעם אחת הלך ירמיהו לבית המרחץ ומצא שם רשעים משבט אפרים וראה כי כלם מוציאין שכבת זרע לבטלה, לפי שכל שבט אפרים באותו הדור רשעים היו, שכן כתיב בו ויעש הרע בעיני ה', וכיון שראה אותם התחיל להוכיחם מיד קמו עליו ואמרו מפני מה הוכחתני חי דרך באר שבע שלא תזוז מכאן עד שתעשה כמוני. אמר להם הניחו לי ואשבע לכם שלא אגלה דבר זה לעולם, אמרו לו והלא צדקיהו ראה לנבוכדנצר אוכל ארנבת חיה ונשבע לו בגזירת השם שלא יגלה עליו ובטל שבועתו, וכן תעשה גם אתה, ועתה אם תעשה כמונו הרי טוב ואם לאו נעשה בך מעשה סדום כשם שעשו אבותינו בע"ז? שלהם, ואם בע"ז היו עושין כך אנו בך על אחת כמה וכמה, מיד עשה כן מרוב הפחד והיראה מהם, וכמו שיצא משם התחיל לקלל יומו שנאמר ארור היום אשר יולדתי בו, ויצא ונתענה על דבר זה רמ"ח תעניות כנגד כל איברים שבאדם, ושמורה היתה טיפה של אותו צדיק עד שבאתה בתו של אותו צדיק לבית המרחץ ונכנסה בקובתה, ולשבעה חדשים ילדה בן בשינים ובדיבור, וכיון שילדה היתה מתביישת מבני אדם שהיו אומרים מזנות ילדה, ופתח פיו הנער ואמר לאמו, על מה מתביישת מבני אדם כי בן סירה אני. אמרה לו סירה זה מי הוא? אמר לה ירמיהו, ולמה נקרא סירה שהוא שר על כל השרים והוא עתיד ליתן שם לכל שר ומלך, וכשתחשוב סירה וירמיהו בגימטריא שוין. אמרה לו בני אם כן היה לך לומר בן ירמיהו אני, אמר לה וכן הייתי רוצה לומר אלא שגנאי הדבר לומר ירמיהו בא על בתו, אמרה לו בני והא כתיב מה שהיה הוא שיהיה ומי ראה בת יולדת מאביה, אמר לה אמי אין כל חדש תחת השמש, מה לוט צדיק גמור אף אבי צדיק גמור, מה ללוט נעשה באונס אף לאבי נעשה באונס, אמרה לו תומהת אני ממך איך תדע דברים הללו, אמר לה אל תתמהי ממני שאין כל חדש תחת השמש, והרי ירמיהו אבי כך עשה בשעה שהיתה אמו כורעת לילד פתח פיו וקרא אבי ממעי אמו, ואמר לא אצא עד שתאמרו לי שמי, פתח אביו פיו ואמר צא ויקרא שמך אברהם, אמר לא כן שמי, אמר לו יקרא שמך יצחק יעקב וכן כל השבטים וכל אנשי הדור ההוא, ואמר לא כן שמי, עד שנזדמן שם אליהו ז"ל ואמר יקרא שמך ירמיהו, שבימך יקים הקב"ה אויב שירם ידו על ירושלם. [אמר לו כך שמי] ואתה שאמרת [לי שמי] יקרא שמי על שמך יהא לי משמך יהו ויקרא שמי ירמ - יהו /ירמיהו/, מה הוא יצא בדיבור אף אני יצאתי בדיבור, מה הוא יצא בנבואה ממעי אמו שנאמר בטרם אצרך בבטן ידעתוך וגו', אף אני יצאתי בנבואה, מה הוא יצא בשמו ממעי אמו אף אני יצאתי בשמי ממעי אמי, מה הוא עשה ספר באלפא ביתא (איכה) אף אני אעשה ספר באלפא ביתא.

4. ט"ז יורה דעה סימן קצה ס"ק ז

מצאתי בהג"ה סמ"ק ישן בשם מהר"ר פרץ אשה נדה יכולה לשכוב אסדיני בעלה ונזהרות מסדינים ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדוטה משכבת זרע של בעלה ויהא הולד בן הנדה והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר משכבת זרע של אחר כי הלא בן סירה כשר היה אלא דמשכבת זרע של אחר קפדינן אהבחנה וגזירה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות עכ"ל הועתק מספר מו"ח ז"ל: [וראה עוד ב"ש אבה"ע סימן א' ס"ק י']

5. איכה רבה (וילנא) פתיחתא ב'

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא אמרי כתיב (ירמיה ט"ז) ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו, הלואי אותי עזבו ותורת שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזירן למוטב

6. תוספתא ברכות (ליברמן) פרק א הלכה י

אמי ר' לעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שאשמע שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שני למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות וחכמים אוי ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח אמי להם בן זומא וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמי לכן הנה ימים [באים] נאם ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפון אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא יציאת מצרים מוסף על מלכות מלכות עיקר ויציאת מצרים טפילה.

7. ברכות יב:

תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: (ירמיהו כ"ג) הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו.